STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
DÁMASA RUIZ-JARABA COLOMERA
přednesené dne 3. června 2008 [1]

I – Úvod

1. Směrnice Rady 80/987/EHS o sbližování právních předpisů členských států týkajících se ochrany zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele dosud vzbuzuje výkladové pochybnosti vnitrostátních soudů [2].

2. Měl jsem příležitost se k uvedenému předpisu vyjádřit ve svém stanovisku ve věci Everson a Barrass [3], musím ale znovu zkoumat působnost směrnice 80/987/EHS v případě, kdy podnik v platební neschopnosti provozuje činnost ve více členských státech, kritéria odůvodňující určení příslušnosti vnitrostátního orgánu, jakož i přímý účinek některých jejích ustanovení. Z důvodu změny směrnice z roku 2002 [4] vyžadují položené otázky, ačkoli vůbec nejsou nové, odpověď Soudního dvora.

1 — Původní jazyk: španělština.

2 — Směrnice Rady ze dne 20. října 1980 (Úř. věst. L 283, s. 23; Zvl. vyd. 05/01. s. 217).

3 — V uvedené věci, v níž byl vydán rozsudek Soudního dvora ze dne 16. prosince 1999 (C-198/98, Recueil, s. I-8903), jsem přednesl stanovisko dne 9. září 1999.

4 — Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/74/ES ze dne 23. září 2002, kterou se mění směrnice Rady 80/987/EHS (Úř. věst. L 270, s. 10; Zvl. vyd. 05/04 s. 261).

II – Skutkový stav v původním řízení

3. Anders Holmqvist, řidič společnosti Jörgen Nilsson Akeri och Spedition AB, poskytoval služby spočívající v naložení zboží v Itálii a jeho následném převozu do Švédska, kde podnik provozoval svou obvyklou činnost. Jak ve Švédsku, tak v Itálii se odpovědnost A. Holmqvista vztahovala také na dohled nad nakládkou a vykládkou. V důsledku plnění svých pracovních povinností A. Holmqvist po silnici projížděl územím Rakouska a Německa.

4. Podnik měl centrum činnosti ve švédském městě Tjörnarp a neměl žádné pobočky ani jiné obchodní zastoupení mimo Švédsko.

5. Dne 10. dubna 2006 prohlásil Lunds tingsrätt (okresní soud v Lund) úpadek podniku. Dne 27. června 2006 přiznal konkursní správce A. Holmqvistovi záruku na mzdu, která mu náležela na základě Lönegarantilagen (zákon o zárukách na mzdy) z roku 1992, právního předpisu, který provádí směrnici 80/987/EHS do vnitrostátního práva.

6. V rozporu s rozhodnutím konkursního správce Tillsynsmyndigheten i concursen (úřad pro kontrolu nad úpadkovými řízeními; dále jen „záruční úřad“) podal soudní žalobu, v níž tvrdil, že A. Holmqvist nemá nárok na švédskou záruku mzdy, protože svou činnost provozoval v jiných členských státech než ve Švédsku, a měl se proto svých práv dovolávat v těchto jiných členských státech.

III – Právní rámec

7. Cílem směrnice Rady 80/987 je poskytnout minimální stupeň ochrany zaměstnancům v případě platební neschopnosti jejich zaměstnavatele, a proto ukládá „členským státům povinnost, aby zřídily instituce zajišťující úhradu nesplacených pohledávek zaměstnanců“ [5]. Za tím účelem zavádí vlastní definici zaměstnavatele v platební neschopnosti [6] a určitá konkrétní opatření [7].

8. V devadesátých letech vydal Soudní dvůr dva rozsudky o předběžných otázkách s cílem vyřešit obtíže zjištěné v úpadkových řízeních s přeshraničními vztahy. Věci Mosbaek [8] a Everson [9] poskytly některá kritéria pro určení orgánu záruky povinného zajistit pohledávky, pokud zaměstnavatel v platební neschopnosti vykonával činnost ve více než jednom členském státě.

9. V roce 2001 dala Komise podnět ke změně směrnice 80/987 [10] s cílem zohlednit posun v judikatuře ve věcech Mosbaek a Everson [11], přičemž uznala, že „neexistence výslovného ustanovení […], které by určilo instituci příslušnou k úhradě mzdových pohledávek v případech platební neschopnosti podniků

5 — Používám popis uvedený ve druhém bodě odůvodnění směrnice 2002/74/ES, jež upřesňuje, že se jedná o *pozitivní povinnost*.

6 — Článek 2 směrnice.

7 — Články 3 a 4 směrnice.

8 — Rozsudek ze dne 17. září 1997 (C-117/96, Recueil, s. 5017).

9 — Rozsudek uvedený v poznámce pod čarou 3.

10 — Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 80/987/EHS, KOM (2000) 832 konečný, ze dne 15. ledna 2001.

11 — Komise odůvodňuje svůj návrh cílem „zaručit právní jistotu a konsolidovat práva zaměstnanců v souladu s pokyny Soudního dvora“. Dále uvádí rozsudky Everson a Mosbaek (návrh směrnice uvedený v předchozí poznámce pod čarou, s. 9).

s provozovnami v různých členských státech, byla vnímána jako zdroj právní nejistoty“ [12] (*neoficiální překlad*). Z tohoto podnětu vzešla směrnice 2002/74, která do směrnice 80/987 zavedla nový článek 8a, jehož odstavec 1 má Soudní dvůr vyložit v tomto řízení o předběžné otázce:

„*Článek 8a*

1. Ocitne-li se podnik provozující činnosti na územích nejméně dvou členských států v platební neschopnosti ve smyslu čl. 2 odst. 1, je institucí příslušnou pro úhradu nesplacených pohledávek zaměstnanců instituce toho členského státu, na jehož území zaměstnanci pracují nebo obvykle pracují.

2. Rozsah práv zaměstnanců určí právní předpisy, kterými se řídí příslušná záruční instituce.

3. Členské státy přijmou opatření nezbytná k zajištění, aby se v případech uvedených v odstavci 1 při určování stavu platební neschopnosti zaměstnavatele ve smyslu této směrnice přihlíželo k rozhodnutím přijatým v rámci úpadkového řízení podle čl. 2 odst. 1, o jehož zahájení bylo požádáno v jiném členském státě.“

10. Švédsko přizpůsobilo svůj právní řád směrnici 2002/74 prostřednictvím Lönegarantilagen (zákon o zárukách na mzdy), který přisuzuje státu odpovědnost za úhradu pohledávek zaměstnance, pokud je s jeho zaměstnavatelem „vedeno úpadkové řízení podle čl. 2 odst. 1 směrnice 80/987/EHS Rady ze dne 20. října 1980 o sbližování právních předpisů členských států týkajících se ochrany zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele […]“ (čl. 1 odst. 3).

11. Článek 2 písm. a) švédského zákona o zárukách na mzdy výslovně přebírá řešení článku 8a směrnice 2002/74, který se týká nadnárodních situací, v následujícím znění:

„V případě uvedeném v čl. 1 odst. 3 je úhrada na základě záruky poskytnuta pouze tehdy, pokud zaměstnanec vykonává nebo vykonával

12 — Návrh směrnice uvedený v poznámce pod čarou 10, s. 8.

práci pro zaměstnavatele převážně ve Švédsku.

Pokud byl zaměstnavatel prohlášen platebně neschopným ve Švédsku a zaměstnanec vykonává nebo vykonával svou práci pro tohoto zaměstnavatele převážně v jiné zemi EU nebo EHP, úhrada není na základě záruky poskytnuta.“

IV – Řízení o předběžné otázce

12. Prostřednictvím usnesení ze dne 28. června 2007 položil Lunds tingsrätt Soudnímu dvoru následující předběžné otázky vzešlé ze sporu mezi záručním úřadem a A. Holmquistem:

„1) Musí být článek 8a směrnice Rady 80/987/EHS ze dne 20. října 1980 o sbližování právních předpisů členských států týkajících se ochrany zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele, změněné naposledy směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2002/74/ES, vykládán tak, že proto, aby byl podnik považován za podnik provozující činnost na území konkrétního členského státu, je pro něj nezbytné, aby měl v tomto členském státě pobočku nebo stálou provozovnu?

2) Pokud bude odpověď na otázku 1 záporná, jaké podmínky musí být splněny, aby podnik byl považován za podnik provozující činnost v několika členských státech?

3) Pokud je třeba společnost považovat za společnost provozující činnost na území několika členských států a zaměstnanec vykonává práci pro společnost v několika z těchto členských států, jaká kritéria určují, kde je práce obvykle vykonávána?

4) Má článek 8a směrnice Rady 80/987/EHS ze dne 20. října 1980 o sbližování právních předpisů členských států týkajících se ochrany zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele, změněné naposledy směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2002/74/ES, přímý účinek?“

13. Žalovaný i žalobce v původním řízení, vlády Spojeného království, Itálie, Nizozemska, Řecka, a Švédska, jakož i Komise,

předložili svá vyjádření ve lhůtě stanovené článkem 20 Statutu Soudního dvora.

14. Tvrzení právního zástupce A. Holmqvista, zmocněnců vlád Itálie a Řecka, a Evropské komise byla vyslechnuta na jednání konaném dne 16. dubna 2008.

V – První a druhá předběžná otázka

15. První otázkou vnitrostátní soud projevuje své pochybnosti ohledně působnosti článku 8a směrnice 80/987. Toto ustanovení práva Společenství obsahuje pravidlo o příslušnosti, jehož cílem je určit stát odpovědný za mzdovou záruku, pokud jde o „činnosti na území nejméně dvou členských států".

16. Lunds tingsrätt chce prostě zjistit, v jakém případě jde o přeshraniční činnosti ve smyslu uvedeného článku 8a, přičemž svou druhou otázkou žádá o příslušná výkladová pravidla.

17. Obě předběžné otázky jsou úzce spojené, protože druhá otázka je nezbytná pro odpověď na první, a proto se mi jeví vhodné řešit je společně.

18. Vlády, které v tomto řízení o předběžných otázkách předložily svá vyjádření, Komise a žalovaný ve vnitrostátním řízení se shodují, že zaměstnavatel A. Holmqvista *nepůsobil* nejméně ve dvou členských státech.

19. Italská vláda s odkazem na rozsudky Mosbaek a Everson zdůrazňuje význam vztahů, které mohl mít podnik v platební neschopnosti s jedním státem, takže pokud má dostatečně stálou obchodní přítomnost v jiném členském státě, s nímž udržuje určité kontakty (jako například placení příspěvků na sociální zabezpečení za své zaměstnance), je třeba předpokládat, že provozuje přeshraniční činnost. Ve stejném duchu argumentují vlády Nizozemska a Řecka, Komise a A. Holmqvist. Spojené království používá podobné argumenty, ale vyjadřuje je opačně, protože vylučuje existenci činnosti ve více státech, neboť zaměstnanec je povinen se přemísťovat z jednoho státu do druhého kvůli plnění svých smluvních povinností. Všichni se shodují v tom, že není třeba zřídit stálou provozovnu

v jiném členském státě za účelem splnění podmínky přeshraniční situace a že obchodní přítomnost určitého subjektu je dostačující.

20. Švédská vláda a žalobce v původním řízení tvrdí, že článek 8a směrnice 80/987 ke svému uplatnění nepožaduje zřízení stálého zastoupení v jiném členském státě. Švédská vláda ale nepředkládá prvky výkladové, které by upřesnily, kdy dochází k provozování činností v různých členských státech, a považuje za dostačující, že zaměstnanec pravidelně pracuje v jednom z nich. Žalobce v původním řízení zároveň tvrdí, že pokud někdo pracuje na účet svého zaměstnavatele v různých členských státech, je rozumné trvat na tom, že taková práce je obvykle prováděna tam, kde se provádí nejvýznamnější úkol, v projednávané věci se tento úkol prováděl mimo Švédsko.

21. První dvě položené předběžné otázky je třeba posoudit s ohledem na judikaturu Soudního dvora a zejména na uvedené rozsudky Mosbaek a Everson, které ukazují cestu k řešení a odstraňují jakoukoli pochybnost o článku 8a směrnice 80/987.

22. Rozsudek Mosbaek posuzoval případ ženy, která v Dánsku, Norsku, Švédsku, Finsku a Německu působila jako obchodní zástupce anglické společnosti Colorgen se sídlem ve Spojeném království. Podnik nebyl usazen ani zapsán v Dánsku. Rovněž neměl žádnou vazbu na dánské úřady v oblasti daní a sociálního zabezpečení. Po vyhlášení úpadku společnosti Colorgen a po propuštění jejích zaměstnanců požádala C. Mosbaek, jako zaměstnankyně, o úhradu mzdové pohledávky u dánského záručního fondu v souladu s dánskou právní úpravou. Fond její žádost odmítl s odůvodněním, že pro tuto otázku je příslušná záruční instituce ve státě, kde má zaměstnavatel sídlo. Proti tomuto rozhodnutí podala C. Mosbaek opravný prostředek v soudním řízení, v jehož rámci Soudní dvůr rozhodoval o předběžné otázce, přičemž potvrdil názor dánského záručního fondu.

23. Z rozsudku Mosbaek je třeba vyvodit tři významné důsledky. Zaprvé, Soudní dvůr se zřetelem k účelu sledovanému směrnicí 80/987 prohlásil, že *ratio* předpisu ukládá určení záruční instituce státu, na jehož území „bylo rozhodnuto buď o zahájení úpadkového řízení, nebo bylo konstatováno definitivní ukončení činnosti podniku nebo provozovny zaměstnavatele“ [13]. Z toho vyplývá, že formální akt zahájení úpadkového řízení, především v případě, kdy podnik vykazuje přeshraniční znaky, jasně ukazuje, jak určit místo, kde mohou být vykonána práva chráněná směrnicí 80/987, k čemuž je třeba připojit pravidla o příslušnosti obsažená v evropských před-

13 — Rozsudek Mosbaek uvedený v poznámce pod čarou 8, bod 20.

pisech týkajících se úpadků a konkursů s dopadem na Společenství, která také vedou ke státu příslušné záruční instituce [14].

24. Zadruhé, rozsudek Mosbaek připojil další dvě dodatečná kritéria, pokud měl zaměstnavatel užší vztahy s jiným členským státem, když potvrdil, „že příslušná záruční instituce pro úhradu nezaplacených pohledávek zaměstnanců je ta, která přijala nebo přinejmenším měla přijmout příspěvky zaměstnavatele v platební neschopnosti“ [15]. Nechal tak otevřené dveře druhému pravidlu o příslušnosti založenému na *adresátovi příspěvků* placených podniky. Pokud by se uvedené částky dostaly k britské záruční instituci, nebo se k ní dokonce měly dostat, ale nedostaly, protože zaměstnavatel jednoduše žádný příspěvek nezaplatil, bylo by logické, aby britský záruční fond ručil za pozdější mzdové pohledávky.

25. Zatřetí, Soudní dvůr v uvedeném rozsudku upřesnil, že směrnice „s cílem zabránit zbytečnému překrývání vnitrostátních režimů a především situacím, v nichž by se zaměstnanec mohl dovolávat směrnice v různých členských státech […], navrhuje v případě platební neschopnosti zaměstnavatele zapojení záruční instituce pouze jediného členského státu“ [16]; z toho vyplývá, že příslušnost pro úhradu zaručených pohledávek je výlučné povahy, protože odpovědnost za splnění směrnice 80/987 přebírá jediný záruční fond [17].

26. V konečném důsledku podle rozsudku Mosbaek tedy skutečnost, že podnik v platební neschopnosti působil v jiných členských státech prostřednictvím zástupce, není považována za dostatečně relevantní pro vytvoření přeshraničního vztahu. Je tomu tím spíše,

14 — Pochopitelně odkazují na nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení (Úř. věst. L 160, s. 1), jehož článek 3 týkající se mezinárodní příslušnosti zavádí jako obecné pravidlo příslušnost soudů členského státu, „na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka“. Je třeba připomenout, že rozsudek Mosbaek byl vydán před datem účinnosti nařízení č. 1346/2000 v době, kdy existovaly různé dvoustranné mezinárodní smlouvy uzavřené mezi různými členskými státy, protože Evropská dohoda o určitých mezinárodních aspektech úpadku sjednaná v rámci Rady Evropy a zpřístupněná k podpisu v Istanbulu dne 5. června 1990 nikdy nevstoupila v platnost.

15 — Rozsudek Mosbaek uvedený v poznámce pod čarou 8, bod 24.

16 — Rozsudek Mosbaek uvedený v poznámce pod čarou 8, bod 26.

17 — Řecká vláda poukazuje na to, že po změně z roku 2002 směrnice 80/987 tento aspekt rozsudku Mosbaek změnila, neboť článek 8b, který zavedl systém výměny informací mezi příslušnými správními orgány, uznal sdílenou příslušnost různých národních záručních institucí. Změna takového významu by ovšem potřebovala jasné a jednoznačné prohlášení zákonodárce. Ani odůvodnění návrhu směrnice ze strany Komise ani průběh parlamentní rozpravy ani odůvodnění přijatého textu neprokazují politickou vůli vytvořit model mzdové záruky na základě sdílené příslušnosti.

když úpadkové řízení bylo zahájeno ve státě, kde má subjekt sídlo a kde byly nebo měly být placeny příspěvky ve prospěch záručního fondu uvedeného státu.

27. Rozsudek Mosbaek se týkal situací, kdy neexistuje stálá obchodní přítomnost v jiném členském státě, zatímco rozsudek Everson zkoumal opačný případ společnosti se sídlem v Irsku a s pobočkou ve Spojeném království, kde zaměstnávala dvě stě zaměstnanců, kteří odváděli příspěvky na sociální zabezpečení britským úřadům. Na rozdíl od věci Mosbaek, v níž „zaměstnavatel v platební neschopnosti neměl žádnou provozovnu na území členského státu, v němž zaměstnanec vykonával práci“ [18], ve věci Everson byl „zaměstnavatel […] usazen na britském území, neboť měl pobočku v Avonmouth, kde zaměstnával více než dvě stě zaměstnanců, mezi nimiž byli i žalobci v původním řízení“ [19]. Na základě těchto skutečností rozsudek stanovil, že fondem příslušným k úhradě neuhrazených mzdových pohledávek je „fond ve státě, na jehož území zaměstnanci vykonávali práci pro zaměstnavatele“ [20].

28. Jak jsem vysvětlil ve svém stanovisku ve věci Everson, nelze srovnávat přítomnost britské společnosti v Dánsku, která se omezuje na pronajatou kancelář a jednu pracovnici, s pobočkou zaměstnávající dvě stě zaměstnanců zřízenou v členském státě společností, která byla založena a má sídlo v jiném členském státě [21]. Rozdílné zacházení v obou případech získává na významu při analýze situace zaměstnance, kterého směrnice 80/987/EHS navíc chrání.

29. Teleologický výklad představuje nejvýznamnější výkladovou metodu užívanou Soudním dvorem. Cíle sledované právním předpisem slouží pro výklad jeho ustanovení. Směrnice 80/987/EHS, stejně jako směrnice z roku 2002, která ji mění, se zdá v tomto směru jasná, neboť směřují k „zajištění právní jistoty zaměstnanců v případě platební neschopnosti podniků, které provozují činnost ve více členských státech, a posílení práv zaměstnanců“ [22].

30. Za tohoto předpokladu, který rovněž inspiroval Soudní dvůr při rozhodování ve věcech Mosbaek a Everson, navrhuji na první předběžnou otázku zápornou odpověď, a s ohledem na skutkové okolnosti sporu v původním řízení mám za to, že dopravní podnik, jehož zaměstnanci vykonávají práci

18 — Rozsudek uvedený v poznámce pod čarou 3, bod 23.
19 — Tamtéž, bod 23.
20 — Tamtéž, bod 24.
21 — Stanovisko uvedené v poznámce pod čarou 3, bod 23.

22 — Plné znění sedmého bodu odůvodnění směrnice 2002/74/ES ukazuje úmysl zákonodárce v této oblasti: „Za účelem zajištění právní jistoty zaměstnanců v případě platební neschopnosti podniků, které provozují činnost ve více členských státech, a posílení práv zaměstnanců v souladu s judikaturou Soudního dvora je třeba zavést ustanovení, která výslovně určí, která instituce je v takových případech příslušná pro úhradu nesplacených pohledávek zaměstnanců […]“.

vykládky a nakládky v jiných členských státech, v nichž podnik nemá stálou obchodní přítomnost, nemůže být kvalifikován jako podnik, který „provozuje činnost na území nejméně dvou členských států“ ve smyslu článku 8a směrnice 80/987/EHS.

31. Tuto myšlenku posilují tři pádné důvody.

32. Zaprvé, judikatura potvrdila, že zastoupení, jaké zajišťovala C. Mosbaek, není „činností v jiném členském státě“. Naopak jí je činnost společnosti založené v jiném členském státě, která zaměstnává početný personál, jak tomu bylo ve věci Everson. Tyto dva rozsudky vedou k myšlence, že Soudní dvůr požaduje obchodní *přítomnost* s *trvalým* charakterem [23]. Odkazem na přítomnost mám na mysli infrastrukturu, která zahrnuje hmotné i lidské zdroje. Pronájem kanceláře a smlouva se zástupcem, jak tomu bylo ve věci Mosbaek, jsou nedostačující. Zmínka o trvalosti evokuje časovou stabilitu spojenou s pevným úmyslem zachovat přítomnost na území jiného členského státu.

33. Zadruhé, Soudní dvůr potvrdil stejnou opatrnost při vážení tohoto aspektu ve věcech týkajících se volného pohybu služeb a svobody usazování. Od rozsudku Komise v. Německo [24] je definice „provozovny“ natolik flexibilní, že došlo k uznání, že „podnik […] jiného členského státu, který udržuje trvalou přítomnost v dotčeném členském státě, se řídí ustanoveními Smlouvy o právu na usazování, a to i tehdy, kdy přítomnost nemá formu pobočky nebo zastoupení, ale pouhé kanceláře spravované vlastním personálem podniku nebo nezávislé osoby zmocněné trvale jednat, jak by tomu bylo v případě zastoupení“ [25]. Toto rozšíření

23 — Pojmy přítomnost a trvalost se mi zdají obzvlášť vhodné pro ilustraci typu jednání, které vyvolává použití článku 8a směrnice 80/987/EHS. V tomto smyslu to chápala i Komise ve svém původním návrhu změny v roce 2001, kdy situaci definovala jako situaci „zaměstnavatele, který má dostatečně trvalou obchodní přítomnost“ (strana 10 návrhu uvedeného v poznámce pod čarou 10).

24 — Rozsudek ze dne 4. prosince 1986, (205/84, Recueil, s. 3755).

25 — Tamtéž, bod 21.

pojmu na oblasti, v nichž přítomnost *stricto sensu* není požadována, znamená uznání kompromisu, v němž podnik může provozovat činnost v jiném členském státě, aniž by bylo nutno přijmout přísný pojem přítomnosti [26].

34. Zatřetí, judikatura ukazuje na zvláštní starost věnovanou pracovněprávní situaci zaměstnanců, kteří se dovolávají svých práv. Tato starost se jasně projevuje v případech týkajících se mzdových záruk a není náhodou, že je při hledání vazby s jiným členským státem kladen zvláštní důraz na místo, kde jsou placeny příspěvky na sociální zabezpečení nebo na „společenské a jazykové prostředí", které je zaměstnancům známé.

35. S ohledem na souhrn výše uvedeného je třeba článek 8a směrnice 80/987 vykládat v tom smyslu, že podnik provozuje „činnosti nejméně ve dvou členských státech", pokud má na území jiného členského státu trvalou obchodní přítomnost. Pro posouzení existence přeshraničního vztahu nabízí judikatura dvě kritéria: jednak nezbytnou hmotnou a lidskou infrastrukturu v jiném členském státě spojenou s cílem stability; a jednak společenskou a jazykovou vazbu zaměstnanců, kteří nárokují pohledávky u záruční instituce. Obě kritéria předpokládají odklon od pojmu „provozovna" zavedeného judikaturou, protože je třeba pamatovat na sociálně pracovní hledisko, jehož ochranu zajišťuje směrnice 80/987. Nicméně, jak jsem již uvedl, dynamika judikatury při výkladu článku 43 ES slouží jako výkladový nástroj.

36. Další hledisko, které v projednávané věci zdůvodňuje odklon od pojmu Společenství ohledně provozovny, spočívá ve vývoji změny provedené směrnicí 2002/74. V původním znění návrhu Komise se současný článek 8a týkal podniků „s *provozovnou* na území nejméně dvou členských států". Později byl text změněn na současné znění týkající se podniků „provozujících *činnosti*" na uvedeném území.

37. Proto musí být situace podniku Jörgen Nilsson Akeri och Spedition AB posouzena ve světle výše uvedených pravidel. Z předkládacího usnesení vyplývá, že tato společnost nemá trvalé obchodní zastoupení v žádném jiném členském státě, aniž je dotčeno, že její činnosti jsou z povahy samotné dopravy zboží převážně přeshraniční. Skutečnost, že neexis-

26 — Rozsudky ze dne 12. července 1984, Klopp (107/83, Recueil, s. 2971, bod 19); ze dne 10. července 1986, Segers (79/85, Recueil, s. 2375, bod 16); ze dne 28. února 1986, Komise v. Francie (270/83, Recueil, s. 273, bod 14); ze dne 12. února 1987, Komise v. Belgie (221/85, Recueil, s. 719, bod 10), a ze dne 30. listopadu 1995, Gebhard (C-55/94, Recueil, s. I-4165). Vývoj, který vrcholí rozsudkem ze dne 9. března 1999, Centros (C-212/97, Recueil, s. I-1459). Rovněž se mi zdá relevantní definice „provozovny" v čl. 2 písm. h) výše uvedeného nařízení č. 1346/2000 o úpadkovém řízení: „jakékoli provozní místo, kde dlužník vykonává nikoli přechodnou hospodářskou činnost za pomoci lidských a materiálních zdrojů". K tomu Edwards, V., „*Secondary Establishment of Companies – The Case Law of the Court of Justice*", Yearbook of European Law, č. 18, 1998 a Sánchez Lorenzo, S., „*Comentario a la sentencia Centros*", Anuario de Derecho Internacional Privado, č. 0, s. 1145 a další.

tuje žádná pobočka nebo zastoupení v jiném členském státě, spolu s pracovněprávní situací zaměstnanců, kteří, co se týká A. Holmqvista, jsou hospodářsky a sociálně spojeni se švédským územím, mě vede k přesvědčení, že v projednávané věci se nejedná o podnik, který provozuje „činnosti v nejméně dvou členských státech" ve smyslu článku 8a směrnice 80/987.

38. Na základě všech předložených argumentů se zdá zjevné, že neuhrazené mzdové pohledávky A. Holmqvista je třeba nárokovat u švédského záručního orgánu.

39. Tím jsou vyřešeny dvě první otázky Lunds tingsrätt, ale i celé předběžné řízení. Třetí a čtvrtou předběžnou otázku by bylo třeba zkoumat pouze v případě, že by se odpovědi na předchozí otázky ubíraly jiným směrem. Nicméně pro případ, že by Soudní dvůr nesdílel můj návrh, předkládám analýzu dvou posledních otázek švédského soudu.

VI – Třetí předběžná otázka

40. V případě, že by byl podnik v původním řízení považován za podnik provozující činnosti v různých členských státech ve smyslu článku 8a směrnice 80/987, si Lunds tingsrätt přeje znát kritéria pro určení příslušnosti jedné z dotčených záručních institucí, neboť ačkoli směrnice odkazuje na instituci „členského státu, na jehož území zaměstnanci pracují nebo obvykle pracují", chtěl by od Soudního dvora získat přesnější definici tohoto pojmu.

41. Vlády Itálie a Spojeného království tvrdí, že tato definice, byť není směrnicí doslovně převzatá, je naopak obsažena v rozsudku Everson, který stanoví, že pokud „má zaměstnavatel různé provozovny v různých členských státech, je třeba pro určení příslušného záručního fondu, spolu se zohledněním sociálního cíle směrnice, použít jako dodatečné kritérium místo činnosti zaměstnanců, které ve většině případů odpovídá společenskému a jazykovému prostředí, které je zaměstnancům známé".

42. Vlády Itálie a Spojeného království zdůrazňují poslední část rozsudku Everson a uznávají, že zásadním znakem pro určení příslušné záruční instituce je sociálněprávní kontext zaměstnance, spíše než zaměstnavatele.

43. Vláda Nizozemska hájí podobný názor, ačkoli na jiném základě. Přezkum pravidel soudní příslušnosti podle práva Společenství ji vede k ochranné pozici vůči zaměstnancům a k určení místa, kde skutečně plní své povinnosti, pokud je nejbližším pracovním prostředím.

44. Žalobce v původním řízení navrhuje vybrat místo, v němž zaměstnanec vykonává významnou část svých pracovních povinností. V projednávané věci jsou tyto povinnosti vykonávány mimo švédské území; žalobce však nenabízí alternativní řešení vedoucí k tomu, aby A. Holmqvist uplatnil své pohledávky před jedinou institucí.

45. Švédská vláda nicméně navrhuje, že odpověď by v souladu s účelem směrnice měla dát přednost ochraně zaměstnance, a jako příslušnou instituci navrhuje instituci členského státu, v němž má zaměstnanec bydliště.

46. Zdá se, že A. Holmqvist se přiklání tomu, že volba švédské záruční instituce je přiměřená, neboť každé jeho pracovní období začíná a končí ve Švédsku; společnost je přítomná pouze ve Švédsku; zaměstnanci pobírají mzdu ve Švédsku; podléhají švédskému systému sociálního zabezpečení; a jsou jim strhávány zálohy ze mzdy ve prospěch státní pokladny uvedeného členského státu.

47. Komise navrhuje na první dvě předběžné otázky zápornou odpověď, a proto se ke dvěma zbývajícím nevyjadřuje.

48. Již jsem vysvětlil, že judikatura Soudního dvora shromáždila důvody umožňující určit, kdy podnik provozuje činnost v různých členských státech v kontextu směrnice 80/987. Odkazuji na uvedenou judikaturu při analýze třetí otázky předkládajícího soudu.

49. Rozsudek Everson nabízí důležitý směr uvažování. Již jsem odkázal na jeho bod 22, v němž je potvrzeno místo činnosti zaměstnanců, jako pojící prvek. Je nicméně třeba zdůraznit, že stejný bod dodává, že toto místo „*ve většině případů* odpovídá společenskému a jazykovému prostředí, které je zaměst-

nancům známé“ [27]. Zdůrazňuji tento výraz neboť ukazuje, že Soudní dvůr připouští možnost existence jiných pojících prvků pro určení příslušnosti.

50. Pro vytvoření těchto kritérií je třeba hledat mezi pravidly mezinárodní soudní příslušnosti platnými v současné době v právu Společenství [28]. Samozřejmě se nejedná o dilema soudní povahy, neboť pochybnosti se v projednávané věci týkají orgánu správní povahy. Nicméně vzhledem k tomu, že existují pravidla soudní příslušnosti v oblasti pracovního práva, především pro určení soudu ve sporech týkajících se pracovních smluv, je třeba analýzu zahájit těmito ustanoveními.

51. Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [29] zavádí v článku 19 zvláštní příslušnost v oblasti individuálních pracovních smluv. S ohledem na filozofii ochrany zaměstnance, která inspirovala směrnici 80/987, umožňuje uvedené ustanovení, aby zaměstnavatelé s bydlištěm na území některého členského státu mohli být žalováni „u soudů členského státu, v němž mají bydliště“ nebo alternativně v jiném členském státě. Je tak vytvořeno *forum loci laboris*, ale doplněno dalšími dvěma: soud místa, kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci, nebo jestliže zaměstnanec nevykonává práci pouze v jednom státě, „soud místa, kde se nachází nebo nacházela provozovna, která zaměstnance přijala do zaměstnání“ [30].

52. Na rozdíl od článku 8a směrnice 80/987, který předpokládá příslušnost pouze jediného soudu, nařízení č. 44/2001 přináší více možností, ovšem s cílem ochrany slabší strany, v tomto případě zaměstnance [31].

53. Stejný přístup zaujala směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/71/ES o vysílání

27 — Zdůraznění kurzívou provedl autor stanoviska.

28 — Vláda Nizozemska a A. Holmqvist rovněž sdílí tuto analýzu.

29 — Nařízení ze dne 22. prosince 2000 (Úř. věst. L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42).

30 — V tomto smyslu, Polak, M. V., „*Jurisdiction and Choice-of-Law Aspects of Employment Contracts*“, v Meeusen, J., Pertegás, M. a Straetmans, G. (vyd.), Enforcement of International Contracts in the European Union. Convergence and divergence between Brussels I and Rome I, vyd. Intersentia, Antverpy-Oxford-New Yors, 2004, s. 326 až 331.

31 — To potvrzuje samotné nařízení ve třináctém bodě odůvodnění: „Pokud se týče […] pracovních smluv, měla by být slabší strana chráněna pravidly pro určení příslušnosti, která jsou jejím zájmům příznivější než obecná pravidla“. Jak v podstatě poukazují Virgós Soriano, M. a Garcimartín Alférez, F. J., Derecho procesal civil internacional, 2. vyd., vyd. Civitas, Madrid, s. 113, *ratio* tohoto spojení jasně ukazuje, že „soudy místa, kde zaměstnanec vykonává činnost, [jsou] v zásadě soudy blízké zaměstnanci a v tomto smyslu se [snižují] jeho náklady na přístup k soudní ochraně“. Je stejně významné, že nařízení č. 44/2001 na rozdíl od své předchůdkyně, Bruselské úmluvy, obsahuje zvláštní oddíl týkající se mezinárodních pracovních smluv.

pracovníků v rámci poskytování služeb [32], jejíž článek 6 umožňuje zaměstnanci zahájit soudní řízení „v členském státě, na jehož území pracovník je nebo byl vyslán, aniž je popřípadě dotčeno právo zahájit soudní řízení v jiném státě podle stávajících mezinárodních úmluv […]“. Tento odkaz odráží nezbytnost možnosti přístupu zaměstnance k soudu na území, které považuje za nejvhodnější. V zásadě jde o přiblížení soudu účastníkovi řízení [33].

54. Krátký pohled na předpisy týkající se použitelného práva poskytuje překvapivě podobné nástroje. V souladu s úpravou nařízení č. 44/2001 článek 6 Římské úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy [34] obsahuje alternativní kolizní pravidlo, aby se pro případ, že strany nezvolí právo, pracovní smlouva řídila právem země, kde pracovník obvykle vykonává své pracovní úkoly. Pokud pracovník obvykle nevykonává svou práci v jediné zemi, použije se právo země, „v níž se nachází provozovna, u které je zaměstnán […], vyplývá-li však z okolností, že pracovní smlouva úžeji souvisí s jinou zemí, použije se na smlouvu právo této země“ [35].

55. Jak jsem již uvedl, právní předpisy, které obsahují pravidla pro příslušnost nebo pro určení rozhodného práva, specifická pro pracovní právo, hledají rovnováhu mezi vztahem a ochranou zaměstnanců, a za tím účelem navrhují různé možnosti, ačkoli se stejným cílem, a to umožnit zaměstnanci přístup k soudu a použít práva blízkého jeho právní a osobní situaci. Znění článku 6 Římské úmluvy je zřejmě nejvýmluvnější co se týká pracovní smlouvy, která „úžeji souvisí“ s jinou zemí [36]. Takové vazby s územím mohou sloužit jako vodítko pro nalezení prostředí schopného poskytnout záruku soudní ochrany zaměstnance.

32 — Směrnice ze dne 16. prosince 1996 (Úř. věst. 1997, L 18, s. 1; Zvl. vyd. 05/02, s. 431).

33 — Společný cíl směrnice a dalších ustanovení práva Společenství v oblasti soudní příslušnosti jsou zdůrazněny v Sánchez Lorenzo, S. a Fernández Rozas, J. S., *Derecho Internacional Privado*, 3. vydání, vyd. Civitas, Madrid, s. 480 a 481.

34 — Římská úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřená k podpisu v Římě dne 19. června 1980 (Úř. věst. L 266, s. 1).

35 — Je třeba zdůraznit, že návrh nařízení o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) vypracovaný Komisí, který je v současné době ve fázi parlamentního projednávání, upravuje Římskou úmluvu tak, aby byla zohledněna judikatura SDES […] a [její široké] pojetí obvyklého místa výkonu práce (návrh Komise, KOM(2005) 650 v konečném znění, s. 7). Kontext a možné dopady změny znění analyzuje Venturi, P., *„Alcune osservazioni sui contratti individuali di lavoro nella proposta di regolamento ‚Roma I‘“*, v Franzina (vyd.), La legge applicabile ai contratti nella proposta di regolamento „Roma I“, CEDAM, Milán, 2006, s. 65 až 74. K výkladu článku 6 ve světle vnitrostátní judikatury Plender, R. a Wilderspin, M., *The European Contracts Convetion. The Rome Convetion on the Law Aplicable to Contractual Obligations*, 3. vydání, vyd. Sweet & Maxwell, Londýn, 2008, s. 169 až 171.

36 — Soudní dvůr neměl příležitost vyložit článek 6 Římské úmluvy, neboť jak známo, během 17 let své existence úmluva nevyvolala žádnou předběžnou otázku.

56. Judikatura Soudního dvora při výkladu těchto ustanovení, konkrétně těch, jež se týkají nařízení č. 44/2001 (v jeho předchozím smluvním znění) zopakovala, že pokud zaměstnanec vykonává práci v různých státech, místo „obvyklého výkonu" je to, k němuž má spor nejvýznamnější vazbu [37]. Ve věci Mulox IBC [38] si ředitel mezinárodního marketingu společnosti se sídlem v Londýně, která prováděla obchodní transakce v Německu, Belgii, Nizozemsku a skandinávských státech, otevřel kancelář v místě svého bydliště v Aix-les-Bains (Francie); od určitého data většinu své práce vykonával na francouzském území. Při určení místa, kde obvykle pracuje, vzal Soudní dvůr v úvahu skutečnost, že zaměstnanec své úkoly plnil „z kanceláře umístěné ve smluvním státě, v němž si zaměstnanec zvolil bydliště a kam se vracel ze služebních cest" [39].

57. Ze souhrnu výše uvedeného vyplývá, že v kontextu pracovního práva, v němž se řeší otázka soudní příslušnosti tak, aby zaměstnanec mohl uplatnit svá práva, je zkoumání skutkového stavu s ohledem na právní a osobní situaci zaměstnance nezbytné. Za tohoto předpokladu nejbližší prostředí pracovníka poskytuje nejužší vazbu [40].

58. Pokud ovšem tuto úvahu rozšíříme na směrnici 80/987/EHS, je třeba předem zdůraznit, že na rozdíl od pravidel soudní příslušnosti, nebo pravidel pro určení rozhodného práva, která obsahují alternativní řešení, uvádí článek 8a směrnice 80/987/EHS pouze jeden příslušný orgán. Řecká vláda tvrdila, že se nejedná o výlučnou příslušnost, ale rozsudek Mosbaek určil opak.

59. Za těchto okolností se přikláním k přijetí pevného kritéria, které bude sloužit jako domněnka ve prospěch místa, kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci. Myslím si, že místo, kde dochází k úhradě příspěvků na sociální zabezpečení, které pokryjí případný

37 — K tomu Marchal Escalona, N., *„Lugar en el que el trabajador desempeña habitualmente su trabajo: ayer, hoy y mañana"*, La Ley, č. 5986, 2004.

38 — Rozsudek ze dne 13. července 1993 (C-125/92, Recueil, s. I-4075).

39 — Tamtéž, bod 25.

40 — Vyplývá to z judikatury Soudního dvora jako celku a obzvláště z rozsudku Mulox IBC, ale také z rozsudků ze dne 26. května 1982, Ivenel (133/81, Recueil, s. 1891, body 14 a 16); ze dne 9. února 1997, Rutten (C-338/95, Recueil, s. I-57, bod 17), a ze dne 10. dubna 2003, Pugliese (C-437/00, Recueil, s. I-3573, bod 18). V nedávné době, kdy došlo k prvnímu výkladu pracovněprávních oblastí nařízení č. 44/2001, generální advokát Poiares Maduro podpořil ochranný charakter tohoto textu ve vztahu k jeho smluvnímu předchůdci: „autoři nařízení č. 44/2001 chtěli zavést zvláštní oddíl týkající se soudní příslušnosti v oblasti pracovních smluv, přičemž měli za to, že ‚slabší strana [by měla být] chráněna pravidly pro určení příslušnosti, která jsou jejím zájmům příznivější než obecná pravidla'. Za těchto podmínek by bylo překvapivé, kdyby uvedení autoři při přijímání nařízení č. 44/2001 chtěli odejmout pracovníkovi možnost použít příznivější pravidla, kterou měl před vstupem tohoto nařízení v platnost v rámci Bruselské úmluvy" (stanovisko generálního advokáta ve věci Glaxosmithkline, C-462/06, přednesené dne 17. ledna 2008, bod 21, rozsudek ze dne 22. května 2008).

mzdový nárok, nejlépe odpovídá právní a osobní situaci zaměstnance.

60. Tato domněnka ovšem připouští důkaz opaku a je třeba zavést pravidlo pro zvláštní případy, které učiní systém flexibilnější v souladu s článkem 6 Římské úmluvy a s mým postojem vyjádřeným ve věci Everson. Podle ochranné klauzule by byla příslušná instituce členského státu, v němž se nachází „společenské a jazykové prostředí, které je [zaměstnancům] známé“.

61. V této věci bychom se mohli odkazu na ochrannou klauzuli vyhnout, protože podnik ve sporu původním řízení platil příspěvky za A. Holmqvista ve Švédsku, aniž by byla zjištěna jakákoli společenská či jazyková vazba zaměstnance na jiné území Unie, které pouze sporadicky projížděl (konkrétně Itálii, Rakousko a Německo) v rámci cest, které uskutečňoval pro svého zaměstnavatele.

62. Proto je třeba Lunds tingsrätt odpovědět tak, že pro určení místa, kde pracovník obvykle plní své úkoly podle článku 8a směrnice 80/987 je třeba se obrátit na stát, v němž zaměstnavatel platil příslušné příspěvky na sociální zabezpečení, pokud výjimečně neexistuje společenská a jazyková vazba zaměstnance na jiné území Unie.

VII – Čtvrtá předběžná otázka

63. Konečně se vnitrostátní soud zajímá o přímý účinek článku 8a směrnice 80/987.

64. V souladu se souhrnem výše uvedeného by tato otázka měla být posuzována pouze v případě, že by Švédsko nesplnilo svoji povinnost.

65. Článek 2 písm. a) Lönegarantilagen provádí článek 8a směrnice, a měl by proto být vykládán s ohledem na předpis Společenství [41]. Odstavec 2 uvedeného vnitrostátního ustanovení stanoví, že „pokud byl zaměstnavatel prohlášen platebně neschopným ve Švédsku a zaměstnanec vykonává nebo vykonával práci pro tohoto zaměstnavatele převážně v jiné zemi EU nebo EHP, úhrada není na základě záruky poskytnuta“. Toto ustanovení v podstatě pomocí záporných výrazů stanoví to, co směrnice stanoví výrazy kladnými. Odkazuje-li švédský zákonodárce

41 — Rozsudky ze dne 15. května 1986, Johnston (222/84, Recueil, s. 1651, bod 26), a ze dne 4. února 1988, Murphy a další (157/86, Recueil, s. 673, bod 11). Podle názoru Jans, J. H., de Lange, R., Prechal, S. a Widdershoven, R. J. G. M., *Europeanisation of Public Law*, vyd. Europa Law Publishing, Groningen, 2007, s. 106 a 107, judikatura dává zřetelně přednost zásadě konformního výkladu před přímým účinkem.

na práci vykonávanou „převážně v jiné zemi“, je třeba mít za to, že používá obdobu výrazu „obvykle pracuje“ v jiném členském státě, který používá článek 8a směrnice.

66. Proto v rozsahu, v jakém lze švédskou právní úpravu vykládat v souladu se směrnicí, je třeba vyloučit podrobnější přezkum čtvrté předběžné otázky.

VIII – Závěry

67. S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na předběžné otázky položené Lunds tingsrätt takto:

„1) Článek 8a směrnice Rady 80/987/EHS ze dne 20. října 1980 o sbližování právních předpisů členských států týkajících se ochrany zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele, ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/74/ES ze dne 23. září 2002, musí být vykládán v tom smyslu, že pro určení, že podnik provozuje činnost v nejméně dvou členských státech, nevyžaduje, aby měl pobočku nebo stálou provozovnu.

2) Pro určení, že podnik provozuje činnost ve více členských státech, je třeba zvážit dvě kritéria: zaprvé, nezbytnou hmotnou a lidskou infrastrukturu v jiném členském státě spojenou s cílem stability; zadruhé, společenskou a jazykovou vazbu zaměstnanců, kteří nárokují pohledávky u záruční instituce.

3) Místo, kde zaměstnanec vykonává nebo vykonával „obvykle svou práci“, je místo, kde se platí příspěvky na sociální zabezpečení, na pokrytí případných mzdových nároků, pokud výjimečně neexistuje společenská a jazyková vazba zaměstnance na jiné území Unie.“